

CUPRINS

Mistrețul	3
Hoțul	15
Moș Viron	37
Doamna Catalina	51
Fefelega	63
Ursitul	75
La o nuntă	85
Lada	91
Vecinul nostru Hudri	101
Onu	111
Dinu Natului	123
Zile ploioase	131
Moș Iliuț	139
Pustiul	149
Zi de vară	163
Cronologia vieții și a operei	199
Repere istorico-literare	203

HOTUL

Două coaste înalte - una îmbrăcată în iarnă roșiatică, păloasă și rară, pe-alocuri pleșuvă, alta purtând în spinarea când încovoiată, când ridicată, o groază de pădure de stejari voinici, de carpeni cu crengi răsfirate, de ulmi înalți - se răzimbau de-a lungul celor două margini ale luncii înguste, cu iarba mătăsoasă, prin care murmura, lucind argintie în soare, apa Vâlceleii. La poalele pădurii, într-un ungher adăpostit de ochii trecătorilor, pe drumul îngust ce lucea alătura cu Vâlcica, scutit de o aripă deasă de stejari depărtată de trupul pădurii bătrâne, așa cum un braț de râu se depărtează de matcă, un coperiș nou, de trestie, cu streșinile rătezate linie, sta s-acopere de tot cei patru păreți nu prea voinici, albi și văruiți de curând. Trei ochi somnoroși priveau nehotărâți din albimea păreților. *Podmolul*⁷ galbin strângea căsuța ca un brâu lat, lipit de un trup plin și tânăr. Un staul pentru vite, cu coperișul roș-verzui, plin de negei de mușchi, cu păreți de pe care începeau să se desprindă scoarțe

⁷podmol - aici, prispă (de pământ)

Ion Agârbiceanu

de lut, sta mai departe, privind în pământ, așa cum privește omul beat, care tot socoate c-ar putea să steie în cumpănă dreaptă. Un șopron pentru cară și pluguri și două cotețe pe sama grăsunilor erau înșiruite pe lângă nătăvala de gard ce înconjura, ca un colac, ograda. Poarta nouă, de brad, albea, prinsă în roata asta împletită.

Aici se țăsusese gospodăria noastră până acu patruzeci de ani... Aici, în cuibul acesta fărmeecat, ne-am pomenit din moși-strămoși, și aici urma să guste dulceața zilelor bune și să-și poarte greutatea zilelor rele și ficiorul meu Vasile, ce chiar în săptămâna după Dumineca Tomii a celui din urmă an ce-a fost dat să-l petrecem la pădure adusesse o hoată de noră, sprintenă ca prâsnelul și mândră ca trandafirul îmbobocit. O săptămână în cap s-au adăpostit la noi trei țigani cu gâtul lung, cu ochii de tăciune, cu mâna vrăjită. Suspinele coardelor vechi trezeau șoapte de durere sub boltele întunecoase ale codrului bătrân, dar apoi, treziți din zăpăceală, *haraminii*⁸ o întorceau iară la joc. Pădurile răsfrate pe coamele dealurilor mari numai atunci auzeau glas ațâțător de coarde, când se făcea ospăț la noi, și păstrau în adâncurile lor amintirile duioase de la nunțile moșilor și strămoșilor.

Abia două săptămâni de-am venit iar la rând, în ogașe, cu gospodăria. Sita nouă s-a mai dedat și cu făina măcinată pe la noi. Da' cu niciun chip nu ne mai ieșeau din cap veștile ce ni le aduseseră nuntașii. Spuneau că din temnița întărită, de la oraș, în toiul unei nopți pline

⁸ haramin - om rău, fără inimă

FEFELEAGA ȘI ALTE POVESTIRI

de furtună și de întuneric, a scăpat un fur primejdios nevoie mare, care acuma e spaima ținuturilor pe unde trece. Unii ziceau că fusese condamnat la închisoare pe viață, alții că îl așteptau a doua zi furcile. Se spunea c-ar fi dărâmat păretele de cătră drum, în întunericul nopții, ba c-ar fi ros cu o pilă grătarele de fier de la fereastră, ba c-ar fi spart ușa... Unii, mai povestași, spuneau că s-a ajutat cu iarba-fiarelor, cu iarba fărâncată, ce i-ar fi pus-o pe butucul din mijlocul temniței, de care era legat cu lanțuri grele, o mână nevăzută. O babă cocoșată zicea că drăguță-sa i-a adus iarba aceea. Nu mai știai ce s-alegi pe sama adevărului. Spuneau că-i un bărbat ca la treizeci de ani, un rumân cât un munte, grumaji groși, încordați ca la taur, ochi negri, adânci, pătrunzători. Alții s-amestecau în vorbă că nu-i așa, că-i mic de stat ca un trunchi și că ochii-i sunt mici și verzi. În urmă, calea-valea, toate-aceste puțin ne-ar fi neliniștit, da' ceea ce ne umplea de groază era că omul ăsta minunat se ținea pe-aproape, poate chiar în pădurile noastre. În satele vecine era bătaia lui Dumnezeu, nu alta! De rămâneau cirezile peste noapte în bătătură, dimineața se trezeau bieții păstori cu paguba gata: două-trei capre lipseau. Nu grijeau bine?! Durmeau pe rând, anume să prindă pe hoț. N-aveau câni buni?! Da' să-ți miroase, din bătătură, dihania din pădure, și răi, de te trăgeau jos! – erau târcați pe cerul gurii. Cum le ducea? Dracu știe!

Ion Agârbiceanu

Mergea *jitarul*⁹ să păzească fânețele? Bun e Dumnezeu de nu-l aflai dimineața bătut lat, pe vreo coastă ori în vreun părau, c-au dat ielele peste el, nu alta! Mai îndrăzne să-și facă cineva drum cătră pădure singur?! Doar nu și-a urât zilele! Las' să fure cine-i viteaz, că tot mai mult preț au zilele decât lemnele!

În vro trei sate, bolțile negustorilor fuseseră călcate, și bănișorii, puși bine în cutii de fier, pieriseră ca și cum n-ar fi fost.

Unii spuneau că l-au văzut, că umblă călare pe un cal negru ca tăciunele, țintat în frunte, că e veșnic cu pușca în spate, iar la brâu are vreo cinci pistoale. Când murguțul i s-așterne drumului, nu aleargă, ci zboară.

Câte nu scornesc oamenii! Limbă n-au? Cică hoțul, de când a scăpat la largul lui, s-ar fi dat în dragoste c-o văduvioară, făgădăriță în Dealul-Mare, la „Făgădăul roșu“, vestit în tot ținutul ca loc de adăpost și întâlnire pentru toți aceia căroră mai mult le place întunericul decât lumina... Aici, în Dealul-mare, cică ar aduce el caii și boii furați, de unde, apoi, alți pretini îi fac pierduți pe veci... Iar în „Făgădăul roșu“? cică se veselea și chiuia toată noaptea, tropotind îndesat podelele, pe când țigani stăteau să-și rupă arcușele...

Câte nu ți se-nchipuie dacă te lași odată pradă poveștilor! Știam noi bine, adecă eu, baba, ficiorul și nora - toată suflarea ce ne aflam atunci în căsuța de la

⁹jitar - persoană angajată să păzească semănăturile

FEFELEAGA ȘI ALTE POVESTIRI

poalele pădurii -, știam noi bine cum se face din țânțar armăsar. Da' tot ne-au bătut un cui în piept scorniturile astea. Sluga nu știa nimic de toate faimele câte ne-nghimpau pe noi; cât a ținut nunta, a fost la stâna din Poieni, că s-a fost bolnăvit baciul și nu era între păcurari niciunul dibaci în facerea cașului ca sluga noastră. De știa, crezi că-l mai puteai îndupleca să intre în pădure cu cei șase boi și patru vaci?

Nu era atâta frică de moarte ce ne neliniștea. Mai ales pe mine și pe Vasile. De câte ori ne-am hârjonit noi cu dihăniile codrului?! Câți mistreți îmbârzoiați și colțoși ca muma-pădurii, câte potăi de lupi pot să ne mulțamească nouă că i-am ușurat de povara zilelor?! Ci, de! Era lucru neobișnuit ce se-ntâmpla acum. De hoți auzisem noi povestindu-se din bătrâni câte grozăvii toate. Atunci umblau alte vremi. Ieșeai cu măciuca ferecată în drumul mare, te puneai în aleș, și când trecea vreunul cu punga groasă, cu burta roată, cu trei bărbii, ieșeai de unde te ținea pământul și-l trăsneai în numele tatălui. A doua zi erai în sat omul cel mai de omenie, ca și mai înainte. Unde erau pe-atunci judecăți ca în ziua de azi, unde să se pomenească de gendari?! Ceva neobișnuit, de bună seamă, să mai umble și acum hoți...

Sluga Dumitru, la patru săptămâni de la nuntă, veni de la stână. Baciul se făcuse bine, și, când s-a văzut iar lângă căldarea cu zăr, de bucurie, a tras o doină din fluier, de s-au prins să tremure frunzele și să suspine nemângâiate privighetorile. Noi, cei de-acasă, ne-am

cam uitat de isprăvile hoțului... Sările de vară erau senine și liniștite. Când apuca soarele înflăcărat după coasta de la apus, acoperită cu iarbă rară, păioasă și roșiatică, umbrele se ridicau încete și molcome peste vârfurile poleite și argintii ale stejarilor de pe coasta de la răsărit. La poalele pădurii, ochii de rouă se-ascundeau tremurând printre firicelele de mătăasă verde. Văzduhul, când pădurea de pe culmile celea mai nalte se-mbrăca în mantia ușoară a umbrei, era așa de curat, încât mă gândeam de multe ori că, dacă ar fi o limbă de fier să se lovească de marginile unui clopot uriaș de argint, n-ar putea să răsunе mai dulce și să se piardă mai lin în cântecele lui decât cum străbătea în tăcerea adâncă și se pierdea în șopotul lin al codrului vreun chiot izbucnit cine știe de la ce târlă de departe, sau cum se topea, tot mai încet, în pădurile coastelor depărtate, vreun muget de vacă... Eu și cu baba durmeam pe podmol, subt streășina lungă, de trestie... Mai slabă de puteri, baba adurmea buștean îndată; eu mai colbăiam din pipă și mă mai frământam cu cele gânduri. Nora durmea în casă, Vasile, în șopron, așa, mai iepurește, cu gândul la pădure.

Dumitru, sluga, om de nădejde, voinic să-ți răstoarne zece dintr-o-ncercare numa, pipăia cu grijă după curea, să vadă de stă tabacul, își făcea vânt până-n tindă, să-și mai înciripe câteva lemnușe de pe solniță, apoi deschidea poarta, dând drumul celor șase boi și patru vaci. Era

FEFELEAGA ȘI ALTE POVESTIRI

pășune minunată prin poieni și ar fi fost păcat să zacă noaptea întregă în curte!

Ce ți-o fi și cu tinerețile astea, lungi-le-ar Dumnezeu sfântul să le lungească! Te simți în sufletul tău stăpân pe lumea-ntregă și într-o doină trăgănată își aduci raiul pe pământ... Așa și Vasile ăsta! Când se pornea el pe cântat, nu mă mai răbda inima să mă gândesc la somn! Doina plângea în tăcerea adâncă, alunecând de la o culme la alta, până ce cuprindea codrul întreg, ce răsuna acum de clocotul așăzat, molcom, duios al cântării curate, argintii. Stelele – stropi de argint topit – tremurau în albastrul tăriilor. Vro șoaptă se desprindea din tăcere și se pierdea în liniștea plină de visuri a pădurii... Ascultam, ascultam până ce auzeam un chiuit strașnic, rănind tăcerile îndepărtate, sămn că Vasile ieșise în poieni...

După secere.

De o lună și mai bine, era o secetă cumplită. Morile de apă, unde se obișnuiseră să meargă sătenii, stăteau încremenite, cu butucii uscați, cu spițele crăpate. La irugă – niciun picuș de apă. Prin toată preajma rămăsese numai o moară de foc. Morarul câștigase atâta, de nu mai aveau coșuri de-ajuns. Drumul la moară trecea pe dinaintea casei noastre. Puțin umblat mai nainte, acum era ca pielea de luciu...

Odată vine pe drum carul cu patru boi, încărcat cu opt saci pântecoși, al lui Ionaș din Porumbari, vechi cunoscut și pretin al meu. Ne strângem noi mâna